

METODA U PRAKTIČNOJ TEOLOGIJI **METHOD IN PRACTICAL THEOLOGY**

Stipe Nimac – Stephanie Klein, *Metoda u praktičnoj teologiji*, Ravnokotarski cvit, Lepuri, 2010., 222 str.

UVOD

Knjiga *Metoda u praktičnoj teologiji* pridodana je nizu knjiga iz pastoralne ili praktične teologije koje izdavačka kuća “Ravnokotarski cvit” iz Lepura izdaje već nekoliko desetljeća. Riječ je o važnom djelu koje na jedinstven način tematizira pitanje metode u praktičnoj teologiji; pitanje o kojemu na hrvatskom govornom području nema puno znanstvenih radova. K tomu, radi se o koautorskoj knjizi dvoje autora s dva različita govorna područja: Stipe Nimca, tada u radnom odnosu, a danas umirovljenog profesora pastoralne teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, te Stephanie Klein, njemačke pedagoginje i pastoralne teologinje stalno angažirane na Sveučilištu u švicarskom Luzernu.

PREGLED I OSVRT

Osim predgovora na početku, opširnog popisa bibliografije, sažetaka na engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku, bilješki o autorima te sadržaja na kraju knjiga sadrži tri poglavlja: uvod pod naslovom: *O odnosu teologije i empirije ili zašto je empirija važna za teologiju?* (str. 7-16), autora Stipe Nimca, *Pitanje o metodama u praktičnoj teologiji*, (str. 17-162), autorice Stephanie Klein, te *Individualizacija kao znak vremena u svjetlu evandjelja* (str. 163-191), autora Stipe Nimca.

Iako je prvo kraće poglavlje označeno kao uvodno, odmah treba istaknuti da je i više nego potrebno u knjizi ovoga tipa. Cjelovito uzevši, ovdje se radi o dobro utemeljenom i razrađenom, ali u isto vrijeme kompleksnom teološko-praktičnom djelu. Ono je primarno posvećeno pitanju metode, koje je u praktičnoj teologiji još uvijek otvoreno. Stoga je uvodno poglavlje koje na prikladan i jednostavan način naznačuje i razrađuje glavne točke tematike više nego dobro došlo.

Autor ovog kratkog poglavlja bavi se pitanjem odnosa teologije i empirije, tj. empirijskih pokazatelja stanja ljudskog društva i života. Čini se više nego logično upravo to pitanje tematizirati na početku, tj. prije izravnoga govora o metodi, budući da je pitanje metode po sebi također bitno pitanje odnosa prema empiriji iz pozicije teološke znanosti na koju se u knjizi upućuje. Autor jasno upućuje na teolo-

giju Drugoga vatikanskog koncila, a osobito konstitucije *Gaudium et spes*, u kojoj se pronalazi i više nego dovoljno jasnih pokazatelja važnosti drugačijeg, tj. obnovljenog odnosa teologije prema drugim znanostima, a osobito onim društvenim i humanističkim koje na izravan način tematiziraju pitanje empirije. Autor uočava činjenicu velikog znanstvenog probitka za današnju praktičnu teologiju koja je, potaknuta koncilskim naputcima, počela na konstruktivno-kritičan teološki način sagledavati doprinos drugih znanosti. »Otkako je praktična teologija počela samu sebe shvaćati u tom smislu, ona je ne samo povela računa o rezultatima empirijskih istraživanja i o uvidima društvenih i humanističkih znanosti, nego su i sami zastupnici praktične teologije počeli voditi empirijska istraživanja ili sudjelovati u njima« (str. 10). Do ovakve promjene, koju danas većina pastora lista smatra normalnom i poželjnom, ipak je trebalo doći napornim putem dužeg usvajanja drugačijih pogleda u pogledu suradnje praktične teologije i drugih znanosti.

Ovo kratko poglavlje osobito je vrijedno kao uvod u drugi najveći dio knjige na način da za njega priprema teren govorom o metodičkim orijentirima u praktičnoj teologiji. Njihova posebna vrijednost ogleda se u upozoravanju na izbjegavanje mogućih zamki u odnosu na shvaćanje empirije u teologiji, ali i ukupnog značenja metodičkih pristupa u pastoralnoj teologiji. Zato je na kraju sve i određeno služenjem crkvenoj zajednici. A upravo se u tome služenju u konačnici i pronalazi smisao razvitka metode koja treba poslužiti što boljem pastoralnom djelovanju.

Drugo i najveće poglavlje knjige zapravo predstavlja dobro utemeljeni i prilično jasno razrađeni pokušaj autorice cjelovito odgovoriti na pitanje potrebe za metodom, ali i pitanje o vrstama metoda u praktičnoj teologiji. Važno je istaknuti da se radi o autorici koja je habilitacijski sveučilišni rad posvetila upravo temi metode u praktičnoj teologiji. Njoj je ovo pitanje, stoga, vrlo blisko, a njegova razrada više nego dobro poznata.

Pitanje metode u pastoralu autorica sagledava u prvome redu kontekstualno, tj. polazeći od života konkretnih ljudi i konkretnih zajednica. Crkvu doživljava kao živu stvarnost koja nudi impulse za teološko istraživanje u svakom pogledu. Njezin je pogled usidren u teologiji Drugoga vatikanskog sabora. Svoje istraživanje ona potom utemeljuje i u dobro fundiranom povijesno-teološkom pregledu pitanja metoda u pastoralu i praktičnoj teologiji, počevši od vremena uvođenja ove discipline u sveučilišni kurikulum teoloških predmeta krajem osamnaestog stoljeća pa sve do danas. Valja pritom istaknuti da je ovaj pregled načinjen na način uključivanja i baštine prote-

stantske praktične teologije i međutjecaja koje su ona i katolička praktična teologija imale u različitim vremenskim razdobljima.

Posebno značenje u novije se vrijeme pridaje doprinosu autorčina mentora Rolfa Zerfaßa i njegovog modela ‚kibernetičkog kruga‘, ali i cijelog niza suvremenijih autora, osobito onih s njemačkoga govornog područja. No nakon kraćeg pregleda i nekih doprinosa na drugim govornim područjima, kao što je sjevernoameričko, autorica započinje posebni dio svoga poglavlja posvećen metodi ‚vidjeti-prosuditi-djelovati‘.

Temelje ovoga metodičkog pristupa nalazi se u djelu Josepha Cardijina, belgijskog svećenika i kasnijeg kardinala u kontekstu njegovog ranog pastoralnog djelovanja unutar pokreta Kršćanske radničke mladeži iz prve polovice dvadesetog stoljeća (usp. str. 52-55). Ovaj dio knjige u hrvatskom prijevodu prvi put donosi opsežan biografski, ali i teološko-pastoralni znanstveni opis djela ovoga važnog autora koji je u povijesti pastora i pastoralne teologije ostavio velik trag u Europi, ali i izvan nje. Zato autorica cijeli kasniji opis i razradu metode ‚vidjeti-prosuditi-djelovati‘, kao i njezinih različitih izvedenica, temelji upravo na ovome dijelu.

Cardijinovo teološko mišljenje, a s time i razrada njegove pastoralne metode, polazi uvijek od konkretnog života. Njegova izuzetna pastoralna osjetljivost za mladež i radništvo očito mu je u tome bila jednom od ključnih bazičnih točaka. Pored toga, njegova je metodologija jasno edukacijski usmjerena. U konačnici, cilj je metode služenje životu vjere. Vjera je uočena kao konstitutivni dio cijeloga procesa koji i u teoriji i u praksi igra odlučujuću ulogu. Autorica zato i ističe da se u ovome metodičkom okviru »vjera... oblikuje, mijenja i produbljuje tijekom čitavog istraživačkog procesa. Ona pak vjera koja služi kao svjetlo metodičkom procesu percepcije, refleksije, tumačenja i korjenite promjene životne zbilje, postignute konkretnim djelovanjem, tek u konkretnoj provedbi toga metodičkoga procesa i sama postaje dodatno jasnom i razvidnom, jer otajstvo Božjega stvaranja i Božje istine ne utemeljuje samo vjeru nego i sve moguće stvari, situacije i stanja svekolike životne zbilje« (str. 81).

Autorica dodatnu pozornost posvećuje utjecaju Cardijinove metode na teologiju i pastoral na drugim jezičnim i kulturalnim prostorima; u prvome redu na onom latinsko-američkom. No, nakon kraćeg obrazlaganja otvorenih pitanja, glavni fokus razmišljanja ponovno prebacuje na europsko područje, tj. na sve one teološko-praktične okvire promišljanja u kojima je naznačena metodologija ostavila određeni utjecaj. Zerfaßov model ‚kibernetičkog kruga‘ u tom se pogledu posebno ističe. Promišljanje o metodi potom je

usmjereno na razradu još nekoliko novijih pokušaja sažimanja i rješavanja pitanja metode u praktičnoj teologiji, od kojih se posebno ističu kooperacijski model Johannes A. van der Vena, te kooperacijski model Norberta Mettea i Hermanna Steinkampa.

Na temelju svih dosadašnjih uvida u ovom poglavlju knjige, autorica u narednim odlomcima pokušava znanstveno pridonijeti razradi dva velika pitanja praktične teologije, od kojih je prvo pitanje interdisciplinarnе suradnje s drugim znanostima, a drugo pitanje određenih posebnih metodičkih izazova u praktičnoj teologiji. Prvo je pitanje to važnije budući da uključuje odnos pastoral a i empirije, tj. tretiranja empirijskih znanstvenih podataka. Zato je sasvim razumljivo razlučivanje tzv. empirijske praktične teologije. Ovome pitanju autorica pristupa sustavno i jasno, i to posebno s obzirom na značenje teološke dimenzije u empirijskom istraživanju. Pritom je posebno važno uočiti činjenicu da je pitanje subjektivnog interesa u znanstvenoj spoznaji, kao i pitanje osobne vjere u istraživačkom procesu također nezaobilazno u pogledu objektivnog sagledavanja odnosa prema razlučivanju empirije u praktičnoj teologiji.

U razradi pitanja posebnih metodičkih izazova u praktičnoj teologiji važno je istaknuti osobni radni model koji autorica i slikovno donosi u ovome dijelu knjige (usp. str. 138). Na neki se način radi o određenoj transformaciji Cardijninova metodičkog trokoraka koja na nov način vrednuje ulogu subjekta u istraživanju, kao i njegovog konkretnog iskustva. Ovaj je pokušaj vezan i za vrednovanje svih onih konkretnih čimbenika koji će i u bližoj budućnosti zasigurno određivati teološki status pitanja metode u praktičnoj teologiji, ali koji će omogućiti i dodatnu epistemološku jasnoću unutar same discipline, a vrednovanje subjekta spoznaje, kao i iskustva zajednice neka su od ključnih u tom pogledu.

U zadnjem poglavlju knjige tematizira se pitanje individualizacije kao znaka vremena u teološkom smislu. Ovo je poglavlje skladno naslonjeno na prethodno, budući da njegov veći dio sagledava pitanje individualizacije u svjetlu trokoraka ‚vidjeti-prosuditi-djelovati‘. No, prije toga, autor se na vrlo sugestiv i teološki produbljen način posvećuje temi znakova vremena. Pritom polazi od uvjerenja da je teološko razlučivanje onoga ‚danas‘ u djelovanju Crkve, i to ne samo crkvenoga, već primarno društvenoga ‚danas‘, ključno i za samospoznaju Crkve, a to znači i njezinog konkretnog pastoral a. »Budući da je Crkva zajednica koja se oblikuje oko kristalizacije točke Božjeg ‚učovječenja‘ (inkarnacija), ona svojim pastoralom unaša svjetlo tog Božjeg ‚učovječenja‘ u sve one oblike i načine kako se ono ‚bitičovjek‘ u svaki put današnjem vremenu ozbiljuje. Kroz to ona uči

govoriti o Bogu na pluralan način, tj. na onaj način koji najprikladnije odgovara svaki put današnjoj situaciji u kojoj ljudi žive. To štiti Crkvu od krivog identiteta, onoga naime u kojemu se lako upada u umišljaj kako se posjeduje Boga te ga se zamjenjuje s govorom o njemu. Suočavajući se s pluralnošću realiziranja onoga ‚biti-čovjek‘ svaki put u današnjem vremenu, vjernik i Crkva upoznaju vlastitu egzistenciju na tlu onih drugih, u očima drugih, u životnoj smještenosti onih drugih. I ono što Crkva u znaku onih drugih može iskusiti o samoj sebi kao zajednici okupljenoj snagom Božjeg ‚učovječenja‘ u Isusu Kristu, ona može uzvratiti drugima i tako mijenjati vrijeme tumačeći ga kritički s obzirom na stanje ljudskosti (humaniteta) u njemu. Poruka o ‚učovječenju‘ Božjem osnovica je za imenovanje znakova vremena; time se ljudima današnjeg vremena svaki put otvaraju nove perspektive onoga ‚biti-čovjek‘ upravo iz iskustva Božjeg ‚učovječenja‘...« (str. 166). Upravo na temelju ovakvog shvaćanja današnjice autor razrađuje značenje sintagme ‚znakovi vremena‘, uokvirujući je u njezina biblijska izvorišta, te osobito u nauk Drugoga vatikanskog sabora, kojemu ona predstavlja jedan od raspoznajnih znakova u pogledu promišljanja o odnosu Crkva-svijet.

Individualizaciju kao prvotni objekt promišljanja u ovome poglavlju autor ne doživljava primarno negativno, a još manje traagično, već upravo kao znak vremena. Kroz naznačeni metodološki trokorak on je pokušava što sustavnije teološko-pastoralno odrediti u pogledu što objektivnijeg odnosa Crkve prema ovom fenomenu. Proces individualizacije autor sagledava teološki, polazeći od novozavjetnih okvira razumijevanja odnosa pojedine osobe vjernika i Isusa Krista, ali i uloge kršćanske zajednice u tom kontekstu. Autor u sklopu ovih promišljanja ne izostavlja ni ona koja se tiču kršćanskog angažmana i svjedočenja upravo na temelju osobnog odnosa s Bogom i njegovog značenja za djelovanje u Crkvi i u svijetu. Osobito je važno zapaziti vrijednost sagledavanja individualizacije kao znaka vremena u kontekstu djelovanja koje je uvijek novo, te koje na taj način nosi kršćansko poslanje pred uvijek nove povijesne odrednice. »Pritom je od temeljne važnosti kreativna imaginacija novoga, koja se, pod utjecajem Kristova Duha, u vjerniku razvija na temelju Kristove proegzistentne forme života« (str. 191).

ZAKLJUČAK

Ova je knjiga jedinstven koautorski projekt koji na hrvatskom govornom području na sasvim poseban način obogaćuje teološko-praktično mišljenje. Zamišljena je i realizirana kao specifičan spoj teološko-pastoralne teorije s pisano zapaženim odrednicama druš-

tveno-kulturne stvarnosti, a sve s ciljem unaprjeđenja pastoralne prakse u Crkvi samoj, ali i u odnosu prema društvu. U tom je pogledu sasvim razumljiv konkretni kontekst ovoga djela koji uključuje odnos teologije i empirije, središnje pitanje metode u praktičnoj teologiji te individualizacije kao jednog specifičnog pitanja koje je razlučeno upravo u kontekstu prethodnih tema.

Ovo je djelo jedinstveno i po svojoj interdisciplinarnoj određenosti i otvorenosti. Iako otvara puno tema koje, po sebi, zahtijevaju dodatnu raspravu, ono predstavlja jedan novi iskorak u unaprjeđenju praktične teologije u europskom kontekstu. Pritom se nipošto ne smije zaboraviti niti njegova teološko-povijesna nota, a osobito u smislu istinskog pisanog svjedočanstva o djelovanju Josepha Cardijina. Ovdje prvi put na hrvatskom jeziku imamo ne samo sabrane važne biografske odrednice njegova života, već i vrlo utemeljenu teološko-praktičnu prosudbu njegove teološko-praktične ostavštine koja je u pitanju metode praktične teologije obilježila cijelo prošlo stoljeće. K tomu, središnji dio knjige nudi i važne epistemološke odrednice ne samo metode već i drugih elemenata spoznaje u praktičnoj teologiji.

Primjer razlučivanja individualizacije u kontekstu naznačene metode sasvim je jedinstven, biblijski dobro utemeljen, a teološki suvremen i primjenjiv na današnju situaciju. Upravo taj primjer pokazuje kako se pitanje metode može prilično jasno povezati s pitanjima koja duboko određuju praksu ljudi danas. To je dodatni poticaj za nastavak sličnih povezivanja i razlučivanja u praktičnoj teologiji. Vjerovati je da će ova knjiga poslužiti upravo tome. Ona za mnoge naznačene teme predstavlja dobar početak proučavanja, dok za neke od njih, kao što je pitanje metode, po sebi predstavlja i zaseban udžbenik.

Nikola Vranješ